

De Zeeuwse Prikkebeen

20^e jaargang no. 1, maart 2012

Informatie over de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland

De Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland is een zelfstandige natuurclub die zich inzet voor behoud en herstel van de vlinder- en libellenfauna in Zeeland. Dit gebeurt door onderzoek, voorlichting en educatie.

De Zeeuwse Prikkebeen is de nieuwsbrief van de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland en verschijnt 3 keer per jaar. Daarnaast verschijnt soms een overzicht van de waarnemingen (uitsluitend en gratis voor de waarnemers).

Voorzitter: Peter Geene, Halve Maanstraat 57, 4356 BN Oostkapelle
telefoon 0118-584467, famgeene@zeelandnet.nl

Secretaris: Henny Waanders, Donkerstraat 42, 4463 VW Goes
telefoon 0113-270436, secretaris@vlinlibzeeland.nl

Penningmeester: Angelique Belfroid, Dorpsstraat 50, 4352 AD Gapinge,
a.belfroid@zeelandnet.nl

lid: Ralf Josse, Nieuwlandseweg 3, 4389 VA Rithem
telefoon 06-51535257 aucuparia@zonnet.nl

lid: Henk Wagenaar, Voorburcht 16, 4421 EN Kapelle
telefoon 0113-343987, henkw16@tele2.nl

Activiteitscoördinator: Vacant

Contactpersonen regio's:

Walcheren: Anton Baaijens, Grote Abeele 40, 4388 VW Oost-Souburg
telefoon 0118-635563, famba@zeelandnet.nl

Noord- en Zuid-Beveland: Henk Wagenaar, telefoon 0113-343987
henkw16@tele2.nl

Schouwen Duiveland: Vacant

Oost-Zeeuws-Vlaanderen: Joop de Bakker (Insectenwerkgroep de Steltkluut)
telefoon 0114-690482, jdbakker@zeelandnet.nl

West-Zeeuws-Vlaanderen: Anna Almekinders ('t Duumpje)
anna.almekinders@net.hcc.nl

Redactie: Henny Waanders (zie boven)
Angelique Belfroid (zie boven)
Floor van Lamoen, Statenhof 3, 4463 TV Goes, fvanlamoen@planet.nl

Versturen Prikkebeen: Mineke de Feiter, Esdoornstraat 15, 4431 DH 's
Gravenpolder, mdef@xs4all.nl

Kopij inleveren: 15 februari / 15 juli / 15 november bij Henny Waanders

Contributie en giften op: Postbanknummer 0140442

t.n.v. Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland, Gapinge.

Contributie: leden minimaal €10,00 en donateurs minimaal €12,50

Website: <http://www.vlinlibzeeland.nl>

Er is een e-mail-discussiegroep over vlinders en libellen in Zeeland:

VLZEE@yahoogroups.com. Geïnteresseerden kunnen zich aanmelden bij Floor Arts arts@zeelandnet.nl.

De Prikkebeen en de Digitale prikkebeen zijn bedoeld voor betalende leden en donateurs. Om die reden is kopiëren zonder toestemming niet toegestaan.

ISSN: 2210-225

Inhoud

Uitnodiging Algemene Leden Vergadering.....	2
Jaarverslag 2011	3
De Zeeuwse vlindertuinen in 2011.....	5
De Vlindertrek.....	12
Libellen in tuinen in 2011	15
De Kolibrievlinder in Zeeland in 2011.....	20
Pepelsot	23
De lepidopterologische betekenis van de Schouwse duin- en vroongronden. Tandvlinders deel 9.	24
Activiteiten programma 2012.....	27

Contributie 2012

Een goed voornemen voor het nieuwe jaar 2012

is de tijdige betaling van uw contributie:

Voor donateurs minimaal € 12,50

Voor werkgroepleden minimaal € 10,00

ING rekening 0140442

t.n.v. de Vlinder- en Libellenwerkgroep Zeeland te Gapinge

Uitnodiging Algemene Leden Vergadering

Op woensdag 21 maart 2012 zal Annemiek van de Velde(entomoloog) een presentatie houden over “overlevingsstrategieën van insecten”.

De avond begint om 19:45 uur met de Algemene Leden Vergadering.
Locatie: in Hotel/Restaurant GreenWhite, Buitenplaats Ipenoord, Noordweg 43 te Oostkapelle.

Agenda:

1. Opening
2. Notulen vorige vergadering
3. Bestuurswisseling
4. Mededelingen bestuur
5. Jaarverslag 2011.
6. Financieel jaarverslag 2011 + begroting 2012.
7. Volgende vergaderingen
8. Rondvraag en sluiting

Citroenvlinder

Nog even geduld, dan vliegen ze weer.

Jaarverslag 2011

Samengesteld door Henny Waanders

BESTUUR

De bestuurssamenstelling is in 2011 ongewijzigd gebleven. In 2011 was Peter Geene voorzitter, Cor de Bruijn penningmeester en Henny Waanders secretaris, leden waren Ralf Joosse en Henk Wagenaar.

Het bestuur is in 2011 vijf keer bijeengewees. Naast de “dagelijkse” onderwerpen is het nachtvlinderproject regelmatig een onderwerp van gesprek geweest.

De vereniging had op 31 december 76 (was 76) leden en 22 (was 22) donateurs. De aantallen zijn in 2011 dus exact gelijk gebleven.

WEBSITE

Ook in 2011 is de website www.vlinlibzeeland.nl weer door Hannie Joziasse beheerd.

Op de openingspagina werden regelmatig actuele mededelingen geplaatst.

De *e-mailgroep* VLZEE wordt regelmatig gebruikt om de allerlaatste nieuwtjes en waarnemingen rond te sturen.

NACHTVLINDERPROJECT – Anton Baaijens

Het nachtvlinderproject beleefde in 2011 haar vijfde en voorlaatste jaar. Diverse regio's in Zeeland zijn inmiddels voldoende onderzocht waardoor de ergste druk van de ketel is. De resultaten over 2011 waren minder spectaculair dan in 2009 en 2010. In de natte en relatief koude zomermaanden juli en augustus is ronduit slecht gevangen. De resultaten over 2011 worden beschreven in het jaarverslag “Nachtvlinders in Zeeland in 2011” dat op de website van de Vlinder- en libellenwerkgroep Zeeland zal worden geplaatst.

TUINVLINDERS- EN LIBELLEN PROJECT - Angelique Belfroid

Ook in 2011 hebben weer verschillende werkgroepleden, donateurs en andere liefhebbers een tuinformulier voor vlinders en/of libellen ingevuld. De resultaten van alle waarnemingen kunt u elders in deze uitgave vinden.

PRIKKEBEEN

Ook in 2011 is de Prikkebeen weer drie keer verschenen.

Sinds het decembernummer van 2010 wordt naast de papieren uitgave ook een digitaal versie uitgebracht, wat naast een papierbesparing prachtige kleurenfoto's op brengt. U kunt uit één van de twee mogelijkheden kiezen.

ACTIVITEITEN

Op woensdag 19 januari 2011 is er een nieuwjaarsbijeenkomst in het Mec de Bevelanden gehouden. Hierbij werden er diverse drankjes en hapjes genuttigd.

Op woensdag 23 maart 2011 is in het Mec de Bevelanden een determinatieavond gehouden. Veel mensen hadden digitale dia's meegenomen. Voorafgaande werd de Algemene Leden Vergadering gehouden.

Op zaterdag 14 mei 2011, is er onder leiding van Piet de Keuning van Staatsbosbeheer een excursie gehouden naar de Schotsman. De opkomst was zeer groot.

Op woensdag 18 mei 2011 er door Anton Baaijens een presentatie gehouden over moeilijke nachtvlindersoorten in het Mec de Bevelanden. Dit werd gevolgd door een presentatie over Zeeuwse sprinkhanen-soorten, ook dit werd door Anton verzorgd .

De excursie van zaterdag 25 juni 2011 werd door de vele regen en kou slechts door 2 personen bezocht.

Op zaterdag 6 augustus 2011 was het weer veel beter. Tijdens de excursie naar Plateaux-Hageven hebben we o.a. het Gentiaanblauwtje uitvoerig kunnen bewonderen en hebben ook de Tengere grasjuffer en vele andere soorten kunnen zien.

De excursie op 27 augustus naar de Kalmthoutse hei werd wegens het slechte weer afgelast.

Op vrijdag 1 september was de Nationale Nachtvlindernacht. Op diverse locaties werden nachtvlinders gespot, waar veel belangstellenden op af kwamen.

Op woensdag 21 september 2011 is er een "mystery butterfly/dragonfly" avond in het Mec de Bevelanden gehouden.

Op woensdag 16 november 2011 is in het Mec de Bevelanden door Piet Jopse een presentatie gehouden over vlinders op postzegels en door Peter Geene een presentatie van libellen op postzegels.

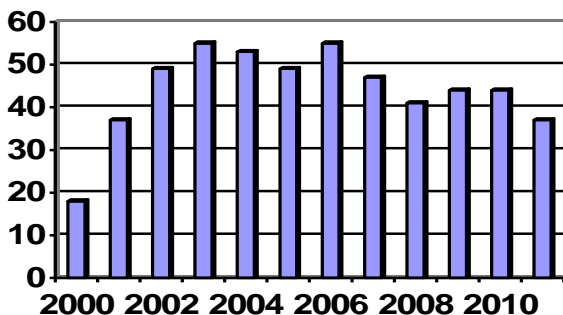
De Zeeuwse vlindertuinen in 2011

Angelique Belfroid

Bij het verzamelen van de formulieren hoorde ik veel dezelfde reactie: “tja, het is eigenlijk niet de moeite, ik heb niet veel gezien dit jaar”. En toch is het dan juist wèl de moeite. Want als heel veel waarnemers dat zeggen, zou er dan sprake kunnen zijn van een patroon? Gelukkig hebben uiteindelijk nog verschillende waarnemers zich laten overtuigen om alsnog hun formulier in te sturen. Met alle waarnemingen van iedereen kan de vraag beantwoord worden of in 2011 nou inderdaad veel minder vlinders vlogen dan in 2010.

Eerst even een terugblik. Het jaar 2009 staat ons allemaal nog in het geheugen gegrift als Het Distelvlinderjaar. In 2010 werden natuurlijk minder vlinders gezien want vooral het aantal Distelvlinders daalde van ruim 5000 tot een krappe 160. Helaas zijn er in 2011 nog minder vlinders geteld, niet alleen totaal, maar ook als er wordt gecorrigeerd voor de daling in het aantal tuinwaarnemers.

In 2009 en 2010 was dit het aantal tuinwaarnemers stabiel met 44 waarnemers, in 2008 zijn waarnemingen verzameld in 41 tuinen. Voor 2011 blijft de teller steken op 37 tuinformulieren.

Aantal deelnemers per jaar

Meetpunten per 5x5 km in 2011

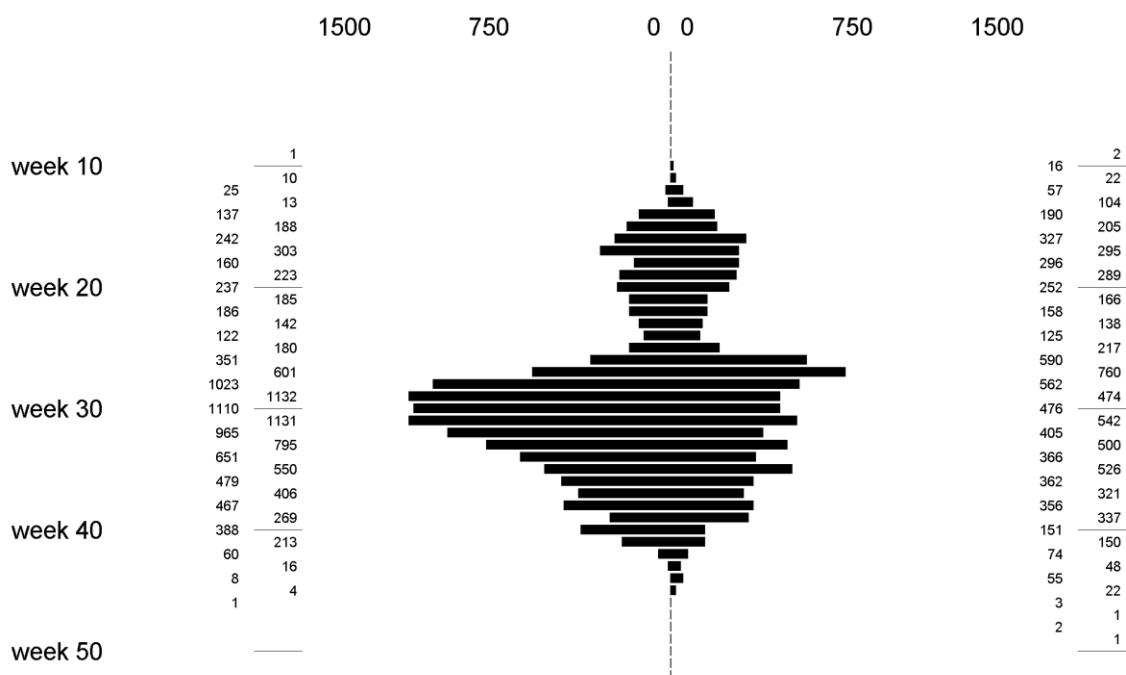
Dit betekent automatisch dat er op sommige eilanden minder tuinen zijn geteld. Een aantal tuinen zijn weggefallen op Noord-Beveland (van 5 naar 4), Zuid-Beveland (van 8 naar 6) en Zeeuws-Vlaanderen (van 10 naar 7). Op Walcheren is het aantal tuinen (13) stabiel gebleven. Goed nieuws is dat we voor Schouwen-Duiveland weer een nieuwe waarnemer mogen begroeten, waarmee het aantal terug is op 7.

Heel jammer is dat we voor 1 tuin op Tholen geen waarnemingen hebben ontvangen. Het aantal tuinwaarnemers op Tholen is daarmee gedaald van 2

naar 1. Hopelijk dat beide Thoolse telsters in 2012 weer vlinders gaan tellen in hun tuin.

In de figuur hieronder zijn de totale aantallen vlinders in 2010 (links) en 2011 (rechts) weergegeven. Het is duidelijk dat in 2011 minder vlinders zijn geteld in de zomerperiode. Het voorjaar van 2011 was zacht, droog en zeer zonnig. De aantallen vlinders in deze periode zijn vergelijkbaar met 2010. De zomer daarentegen was uitzonderlijk nat, koud en somber en dat heeft de vlinders weinig goed gedaan. De herfst was weer heerlijk warm en zonnig.

totaal 12974 exemplaren exemplaren 9943 *Aantal waargenomen dagvlinders per week in tuinen in 2010 (links) en 2011 (rechts)*

Hoe verging het de verschillende soorten in 2011?

Geen Distelvlinderjaar, zoveel is duidelijk. In 2011 waren er 3 soorten waarvan meer dan 1000 exemplaren werden gezien in de Zeeuwse tuinen: Atalanta, Klein koolwitje en Bont zandoogje. Vorig jaar hoorde ook het Groot koolwitje en Oranje zandoogje bij deze groep. Bij het Groot Koolwitje kan de daling bijna volledig worden verklaard door de daling in het aantal tuinwaarnemers. Helaas geldt dit niet voor het Oranje zandoogje dat daadwerkelijk veel minder gezien is in de Zeeuwse tuinen. Mogelijk hangt dit samen met het relatief slechte weer precies tijdens de vliegperiode van deze soort, maar het is duidelijk dat aantallen van het Oranje zandoogje blijven fluctueren.

De dikkopjes gaan weer de goede kant op. Vooral het Groot dikkopje is bijna weer terug op zijn oude aantal. Ook is er in 2011 weer een waarneming afkomstig van Tholen (Ria de Rijke), zodat we in ieder geval kunnen concluderen dat de soort daar niet verdwenen is.

Het aantal Zwartsprietdikkopjes is nog aan de lage kant vergeleken met de periode 2003-2006 en helaas is deze soort ook dit jaar wederom niet gezien op Tholen. Het Geelsprietdikkopje blijft een zeldzame soort in Zeeland, er werd slechts 1 waarneming gedaan, dit jaar door Marlies Jongejan in Nieuw-Haamstede.

Vijf waarnemers mochten zich in 2011 gelukkig prijzen met een Koninginnepage in de tuin, de meesten eind juli/begin augustus. Op Walcheren werd de soort waargenomen door Jo en Heleen Clarijs in Oostkapelle, en Nel en Rinus Giljam in Ritthem hadden 'm zelfs 2 keer in de tuin. In Zeeuws-Vlaanderen werden waarnemingen gedaan door H. Risseeuw en H. Bondewel, allebei in Oostburg. De enige voorjaarswaarneming (22 april) is afkomstig van het duo VanKuijk /Almekinders uit Retranchement. Een blik op waarneming.nl leert trouwens dat er (gelukkig) veel meer Koninginnepages in Zeeuwse tuinen hebben rondgevlogen. Zeeuws-Vlaanderen geldt daarbij echt als een Koninginnebolwerk: uit vrijwel alle dorpen van Zeeuws-Vlaanderen zijn Koninginnepages gemeld. Andere tuinwaarnemingen in de provincie zijn afkomstig van Walcheren (Middelburg, Westkapelle en een rups op peen in Gapinge) en van Noord-Beveland (Kortgene: 2 rupsen op peen).

Over de Citroenvlinder lijkt niets interessants te melden, het is duidelijk dat het aantal fluctueert. Maar waar in 2010 in het voorjaar 21 waarnemingen werden gedaan en in de zomer 17, liggen de verhoudingen in 2011 heel anders. In het voorjaar van 2011 zijn 17 waarnemingen gedaan, en in de zomer slechts 1! Waar zijn alle Citroenvlinders gebleven in de zomer? Natuurlijk was het deze zomer niet zulk best vliegweer, maar het zal spannend worden om te zien hoeveel vlinders er zullen vliegen in 2012.

Bij de blauwtjes en vuurvlinders hebben Boomblauwtje en Icarusblauwtje een stevige knauw gekregen en zitten daarmee op het niveau van een paar jaar terug. Ook de Kleine vuurvlinder blijft maar dalen in aantal. Goed nieuws is er echter voor de rode lijst soort Bruin blauwtje. Het aantal daarvan lijkt zich goed te stabiliseren.

Eikenpages gaven zoals al een paar jaar op rij weer acte de presence in Dishoek. Jan Goedbloed zag in zijn tuin verspreid over 5 weken in totaal 9 exemplaren. Dat is toch wel minder dan de 15 exemplaren in het jaar daarvoor. Goed blijven kijken Jan! Heel bijzonder is de waarneming van een versleten exemplaar in Gapinge door Angélique Belfroid. Dit exemplaar

danste niet hoog in de bomen, het gedrag zo typisch voor de soort, maar dronk nectar van Koninginnekruid, wat toch als zeer uitzonderlijk mag worden beschouwd.

Waargenomen aantallen in tuinen in periode 2004-2011

dagvlinders	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal waarnemers	53	49	55	47	41	44	44	37
Dikkopjes								
Zwartsrietdikkopje	507	395	366	84	61	92	71	103
Geelsrietdikkopje	6	3	15	1		2	1	1
Groot dikkopje	87	54	60	21	20	35	34	59
Witjes								
Klein koolwitje	2998	2574	3951	2818	1745	2400	3218	2045
Groot koolwitje	1858	1755	1699	1933	1065	1489	1040	816
Klein geaderd witje	645	759	682	604	443	615	399	341
Oranjetipje	199	131	143	106	70	112	86	98
Oranje luzernevl.	4	2	4	1	1	74		1
Citroenvlinder	85	89	36	42	27	27	42	21
Koninginnenpage	5	12	29	28	15	10	9	6
Blauwtjes, vuurvlinders en kleine pages								
Boomblauwtje	251	510	669	1030	376	491	633	369
Icarusblauwtje	196	198	355	144	117	383	360	183
Bruin blauwtje	85	79	197	31	30	90	105	101
Kleine vuurvlinder	209	242	274	133	227	179	150	125
Eikenpage		?	9	3	1		15	10
Vossen en parelmoervlinders								
Distelvlinder	492	101	1021	318	169	5385	157	91
Atalanta	2307	2346	3361	2732	1930	1486	2282	2030
Dagpauwoog	683	759	1516	617	305	893	774	443
Gehakelde aurelia	573	549	725	357	307	577	647	320
Kleine vos	519	453	477	151	74	179	506	706
Landkaartje	95	62	52	29	8	44	34	11
Grote vos				3				2
Kleine parelmoervl.	19	37	27	7	9	25	19	18
Zandoogjes								
Bont zandoogje	1470	1265	1416	1256	1066	1297	871	1029
Oranje zandoogje	1530	1078	1392	508	518	837	1093	650
Bruin zandoogje	661	621	955	522	335	442	301	276
Hooibeestje	138	97	57	47	35	31	50	39
Argusvlinder	87	72	48	19	25	27	12	6
Koevinkje	36	31	37	17	12	9	58	37
Heivlinder	20	10	21	1	5	7	6	6
Zeldzame soorten niet gezien in 2011								
Gele luzernevl.						2	1	

dagvlinders	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aantal waarnemers	53	49	55	47	41	44	44	37
Rouwmantel			11					
Keizersmantel			2					
Tijgerblauwtje			2				1*	
Totaal	16128	13829	19610	13558	9042	17240	12975	9943

**via waarneming.nl. waarschijnlijk een kweekexemplaar*

Bij de vossen en parelmoervlinders is de Kleine vos bezig met een gestage opmars, terwijl de aantallen van Gehakelde aurelia en Dagpauwoog zijn gedaald. Dit is wel heel opvallend, aangezien alle drie de soorten afhankelijk zijn van dezelfde waardplant en ze ook min of meer hetzelfde voortplantingspatroon hebben. Ook de 4^e brandnetelvlinder, het Landkaartje, heeft duidelijk geen goed jaar gehad. Wie kan hiervoor een goede verklaring kan bedenken?

Een groot feest was natuurlijk de waarneming van de Grote vos door Jan Goedbloed in zijn tuin in Dishoek. Ook daar in de omgeving heeft hij meerdere waarnemingen gedaan. Je zou zo langzamerhand toch echt gaan denken dat in de omgeving van Dishoek een populatie zit. We blijven zoeken, geschikte waardplanten en biotoop zijn in ieder geval volop aanwezig.

Leuk blijven de waarnemingen van de Kleine parelmoervlinder op Schouwen. Deze bijzondere soort werd zoals elk jaar weer waargenomen door Marlies Jongejan in Nieuw-Haamstede en Henny Ravesteijn in Burg-Haamstede, allebei wonend dichtbij de duinen van Schouwen. Het aantal is vergeleken met vorig jaar mooi stabiel.

Het aantal Bont zandogjes was in 2010 met een kwart verminderd, maar gelukkig is dit aantal in 2011 weer wat gestegen. Voor Bruin zandogje en Hooibeestje geldt dat het aantal lijkt te zijn gedaald, maar dit komt door het lagere aantal waarnemers. In feite zijn beide soorten vrij stabiel gebleven.

De Argusvlinder daarentegen heeft met slechts 6 waarnemingen wederom een flinke klap gehad. De soort werd alleen gezien op de beide Bevelanden en op Duiveland door onder meer Dini Moreauw (Wissenkerke) en Marga de Pundert (Kloetinge) die de soort ook in 2010 al in de tuin hadden en door Adri Karman (Colijnsplaat), Jeanette Lukasse (Wilhelminadorp), Peter Alblas (Heinkenszand) en Hans de Bruijn (Ouwkerk). Ook de Vlinderstichting ziet dat de aantallen Argusvlinders landelijk meer dan 90% zijn achteruitgegaan in vergelijking met 1990. De soort is al "verdwenen van de hogere zandgronden van Gelderland, Overijssel en Drenthe, maar de laatste jaren is die achteruitgang ook te zien in de duinen", aldus de Vlinderstichting. Het is een

beetje lastig om deze soort te monitoren aan de hand van tuingegevens, omdat het niet een echte tuinsoort is. Ook niet-tuinwaarnemingen zijn dus welkom, bijvoorbeeld via waarneming.nl

Heivlinders werden net als in voorgaande jaren ook dit jaar weer erg weinig gezien. De tuin van Marlies Jongejan in Nieuw-Haamstede werd wederom bezocht door Heivlinders. Zij was de enige in de provincie die deze soort, net als voorgaande jaren, ook in 2011 weer kon noteren.

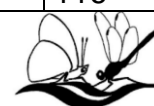
De Zeeuwse tuintellers

Hoe goed is uw vlindertuin? Veel mensen zijn geïnteresseerd hoe goed hun tuin is voor vlinders. In onderstaande tabel heb ik de tuinen gesorteerd op grootte. Op deze manier kan iedereen zijn eigen vergelijking maken. Van diegenen die onderaan staan is de tuingrootte niet bekend, zij zijn gesorteerd op alfabet van de woonplaats. Als de grootte van je tuin niet (of verkeerd) is aangegeven in onderstaande tabel, geef het dan alsjeblieft voor volgend jaar door. Het helpt bij het maken van een goede analyse.

Zoals verwacht hebben veel tellers dankzij de belabberde zomer minder vlinders gezien in 2011. Maar er zijn ook uitzonderingen. Een teller als Hans de Bruin, die met zijn tuin juist veel vlinders aantrekt in het najaar zag in 2011 bijvoorbeeld evenveel exemplaren als in 2010. Een aantal tellers zagen zelfs veel meer vlinders zoals Peter Alblas in Heinkenszand, Coby Dekker in Nieuw-Haamstede, Jan van Belzen in Arnemuiden en Marja en Henk Wagenaar in Kapelle. Misschien willen ze iets over hun ervaringen kwijt in het volgende nummer?

Overzicht van tellers en waarnemingen in 2011 gesorteerd op tuingrootte

		Tuin- opper- vlakte	weken geteld	soorten	exemplaren		
					2009	2010	2011
Nel en Rinus Giljam	Ritthem	9200	24	22	1291	1158	977
Peter Alblas	Heinkenszand	9000	18	16		>125	375
VanKuijk /Almekinders	Retranchement	6000	42	21	1064	601	424
Jo en Heleen Clarijs	Oostkapelle	4400	34	20	1763	1108	1015
Lina Gernaert	Hulst	1100	27	11	319	207	228
Cornellie Jol	Wissenkerke	1000	33	13	872	813	379
Jan Goedbloed	Dishoek	950	32	20		592	455
Angelique Belfroid	Gapinge	950	34	18	540	454	338
Henny Ravesteijn	Burgh- Haamstede	900	35	23	884	628	469
Elly Geelhoed	Kortgene	825	31	15	324	294	175
Hans de Bruin	Ouwerkerk	615	32	16	572	952	947
Jan Bootsma	Scharendijke	600	27	10	141	103	116

		Tuin- opper- vlakte	weken geteld	soorten	exemplaren		
					2009	2010	2011
Jeanette Lukasse	Wilhelminadorp	600	35	14	1227	746	414
Anton Baaijens	Oost-Souburg /Groot Abeele	560	28	16	243	204	226
Marlies Jongejan	Nieuw- Haamstede	500	34	23	736	570	424
Christien van den Bosch	Middelburg	500	24	15	152	118	91
Diny Moreauw	Wissenkerke	450	33	12	431	255	261
R. de Fouw	Terneuzen	350	20	10	251	80	48
Jannie van Bloois	Domburg	350	28	12	151	111	94
Cobie Dekker	Nieuw- Haamstede	350	31	15	171	82	160
Henny Lobbezoo	Rilland	340	29	9	107	104	93
Adrie Karman	Colijnsplaat	300	29	11	234	227	128
Jan Piet van Waveren	Burgh- Haamstede	200	35	16			177
Marga de Pundert	Kloetinge	100	32	18	264	171	178
Gijs van den Ende	Zierikzee	100	25	15	161	139	133
Ria de Rijke	St Maartensdijk	75	29	14	329	224	188
Marielle Berkenbos	Grijpskerke	65	25	11	265	189	90
Henny Waanders	Goes	65	16	11	52	53	57
Fam Troost	Middelburg	50	29	14		124	101
Hannie Joziasse	Middelburg	20	21	9	196	60	55
Henk Bondewel	Oostburg	20	32	13	273	247	200
Jan van Belzen	Arnemuiden		31	13	378	288	390
Marja en Henk Wagenaar	Kapelle		15	7	134	8	72
Han Risseeuw	Oostburg		24	12	159	140	150
Hanneke Brill	Oostburg		25	11	179	106	95
Conny Jansen	Waterlandkerkje		25	9	254	214	149
Han Reijnhoudt	Westkapelle		17	12	210	128	71

Wat wordt 2012?

Wat het wordt, blijft een verrassing. Graag zien we weer Citroenvlinders in de zomer in plaats van alleen in het voorjaar en stijgende aantallen Argusvlinders. Ook meer Grote vossen en een gestage aanvoer van Heivlinders, Kleine parelmoervlinders en Bruin Blauwtjes zijn dan welkom. Om dit in beeld te kunnen brengen hebben we ook komend jaar weer ingevulde tuin formulieren nodig. Ook slechte jaren of maar een paar waarnemingen zijn de moeite om te evalueren zoals 2011 laat zien. We hopen dat u komend jaar dan ook weer meedoet.

Dankwoord

Het invoerwerk werd dit jaar voornamelijk uitgevoerd door Anton Baaijens en de auteur van dit verhaal. Daarnaast hebben een aantal waarnemers hun waarnemingen en die van anderen aangeleverd via Orde. Verder mocht in dit verhaal gebruik worden gemaakt van tuintellingen uit west Zeeuws-Vlaanderen gedaan door leden van werkgroep 't Duumpje.

Dit verhaal was echter niet mogelijk zonder alle waarnemers en tellers. Iedereen wederom zeer bedankt voor hun formulier en/of ondersteuning en veel succes met het tuinformulier van 2012.

De Vlindertrek

Henny Waanders

Tegenwoordig heb je steeds meer mooie natuurprogramma's op de televisie. Koningspinguïns die 150 km lopen om een ei te leggen, gnoes die continu op zoek zijn naar vers gras, walvissen die duizenden kilometers zwemmen om een jong te baren en natuurlijk de vogeltrek.

De oorzaken dat dieren trekken is o.a. de koude en voedsel. In de winter zien we bij ons geen vlinders. Een witje heeft bij ons al gauw een temperatuur van +10 graden nodig om te vliegen en de meeste soorten vliegen het liefst boven de 20 graden. Ik kan in de winter een jas en een paar truien aantrekken, maar het meest belangrijke is dat mijn lichaam in staat is mijn temperatuur op 37 graden te brengen en die energie haalt het uit mijn voedsel.

Hiermee hebben we al twee verschillen met onze vlinders. Ten eerste zijn vlinders koudbloedig en hebben o.a. zonnewarmte nodig om hun lichaam op een zodanige temperatuur te brengen dat zij kunnen vliegen. Ten tweede halen vlinders en rupsen hun energie o.a. uit bloemen en planten en die zijn hier in de winter niet.

Voedsel en temperatuur zijn de grootste aanjagers van het 'trekken' van dieren.

Om bij onze interessegroep, de vlinders, te blijven hier een voorbeeld.

In 2009 hebben we een enorme invasie van duizenden Distelvlinders in onze provincie gehad. Achteraf bleken deze uit het Atlasgebergte in Marokko te komen.

Elk jaar trekken de Distelvlinders uit Marokko naar onze streken en proberen aan het eind van de zomer weer terug te keren. Waarom gaan ze weer terug, omdat het hier in de winter te koud is om te overleven. En waarom blijven ze daar dan niet het hele jaar rond, omdat het daar in de zomer te droog is voor hun voedselplanten en de waardplant van hun rupsen.

Om te overleven moeten zij die enorme reis wel maken.

Die reis is echter niet zonder gevaren. Net als bij trekkende vogels komt slechts een deel van de individuen op de gewenste bestemming aan. Harde wind, voedselgebrek onderweg, vermoeidheid en roofdieren zorgen hiervoor.

Roofdieren weten precies waar en wanneer massa's maaltijden langskomen. Bekend zijn de beren die exact weten wanneer de zalmen vanuit zee de rivier optrekken naar hun paaiplaatsen.

Niet onder alle grotere bewegingen die vlinders maken verstaan we trek.

Naast de trekvlinders onderscheiden we ook de standvlinders, zwervers, en de dwaalgasten. Eerst maar eens het verschil tussen deze benamingen:

- Onder standvlinders verstaan we vlinders die in een gebied minimaal tien jaar een populatie hebben gehad.

Het landkaartje en het boswitje zijn de laatste nieuwe dagvlindersoorten die in Nederland standvlinder zijn geworden.

- Volgens de Vlinderstichting is een zwerver is een vlindersoort die in de afgelopen 150 jaar meer dan tienmaal is waargenomen, maar hier geen populatie kan vestigen.
- En onder dwaalgasten verstaan zij vlindersoorten die minder dan tien maal in de afgelopen 150 jaar zijn waargenomen.
- Een trekvlinder is een vlinder die migreert over **grote afstanden** naar gebieden waar de vlinder zich niet blijvend kan vestigen. Trekvlinders zijn dus geen natuurlijke groep van vlinders, maar is een term die slaat op soorten uit verschillende families, net als de term trekvogels.

En wat verstaan wij onder 'grote afstanden'.

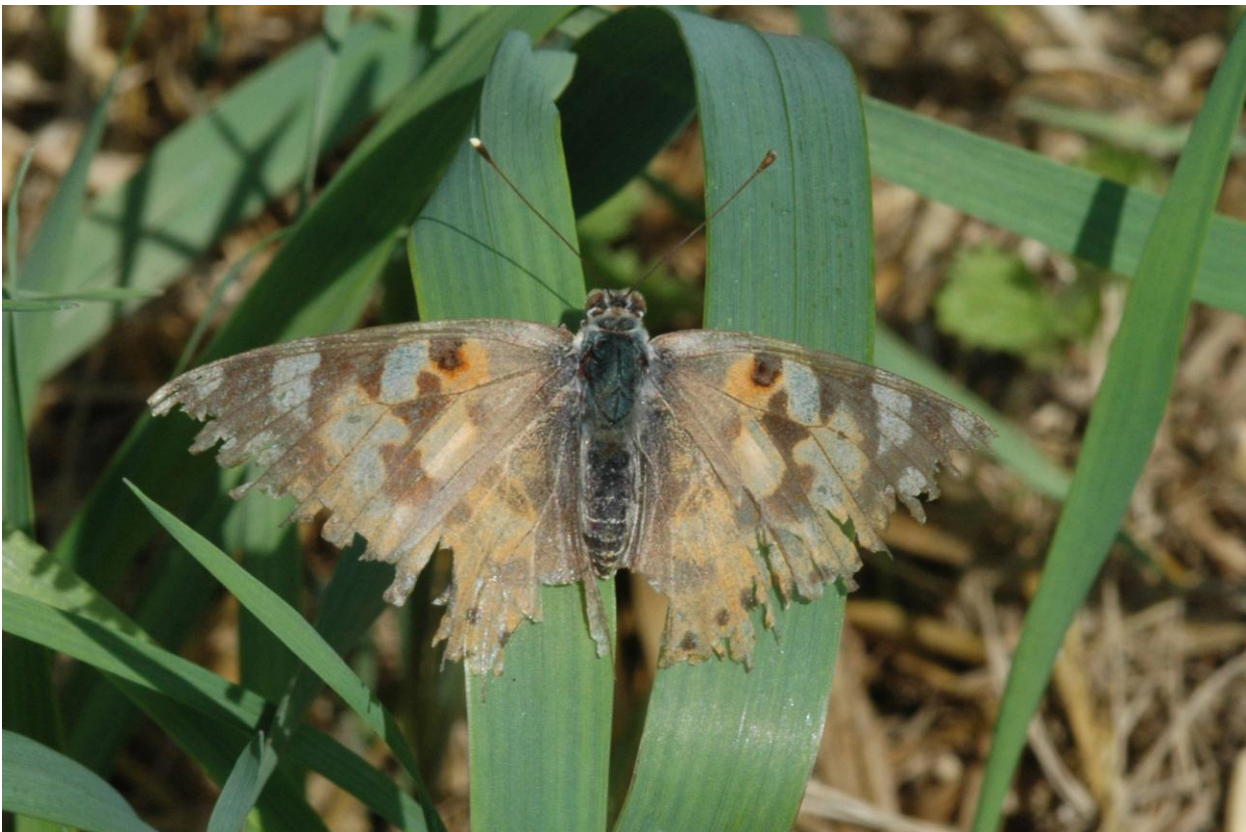
500 meter is voor het Gentiaanblauwtje al een grote afstand. De meeste Gentiaanblauwtjes komen nooit verder dan 400 meter van hun geboorte plaats. En dat is juist hun kwetsbaarheid. Bij vernietiging van hun leefgebied zijn zij niet in staat om te overleven door naar een ander gebied te trekken en zullen zij op die plek uitsterven.

Van de Amerikaanse Monarchvlinders weten we dat zij massaal de zomer in het hoge noorden doorbrengen en daarvoor afstanden van 4500 km kunnen overbruggen. En 'onze' Distelvlinder die kan er ook wat van. Deze soort is zelfs in IJsland waargenomen. En dat vanuit Noord-Afrika.

Bij veel soorten is de bestemming bekend en zij gaan altijd terug naar hun geboorte grond. Dit weten we b.v. van zeeschildpadden die hun eieren altijd leggen op het strand waar zij zelf uit het ei gekropen zijn.

Hoe weten ze toch de weg zonder TomTom?

Distelvlinder na 3000km vliegen

Foto: Henny Waanders

Indien je ergens naar toe gaat, is het nodig een bepaalde route te volgen. De vroegere zeelieden probeerden dicht bij de kust te blijven zodat zij kustlijnen en hun landschapskenmerken konden gebruiken om zich op te oriënteren. Deze kustlijnen werden door eerdere reizigers opgetekend .

Andere mogelijkheden waren de zon en sterren. Die werden met een sextant aangemeten en zo was plaatsbepaling mogelijk.

Vogels en vlinders gebruiken dezelfde mogelijkheden. Ook zij maken gebruik van landschapskenmerken die van de kust zijn te zien. Onderzoek heeft aangetoond dat de trekrichting langs de kust veel nauwkeuriger blijft, dan wanneer de kust niet zichtbaar blijft.

Ook is er van dagvlinders bekend dat zij zich kunnen oriënteren door gebruik te maken van de zon. Er zijn aanwijzingen dat vlinders in staat zijn correcties te maken voor de dagelijkse bewegingen van de zon. Zo vliegen distelvlinders rechte trajecten en niet in een vaste hoek ten opzichte van de zon. Het bleek dat sommige soorten de richting aanpasten, andere niet. De nachtvlinders gebruiken de maan en de sterren. Dit is de reden dat nachtvlinders door onze lampen, een kunstmatige maan, worden gedesoriënteerd.

Een aantal soorten (nacht-)vlinders oriënteren zich waarschijnlijk met behulp van het aardmagnetisch veld, zoals een studie naar de gewone worteluil suggereert. Studie naar trekgedrag van de gamma-uil liet zien dat deze, ook

als ze op hoogte vliegen, hun koers kunnen corrigeren bij veranderende wind, en vooral kiezen te vliegen bij gunstige wind, wat in elk geval een sterk richtinggevoel suggereert. De trekvlinder *Aphrissa statira* in Panama verliest zijn navigatiecapaciteiten wanneer hij eerst aan een sterk magnetisch veld is blootgesteld, wat wijst op oriëntatie met behulp van magnetisme.

Maar van niet alle trekvlinders schijnt het de bedoeling te zijn dat ze bewust naar een bepaalde plaats vliegen. Sommige soorten lijken maar wat te doen. Dit is misschien de reden dat we sommige soorten af en toe massaal tegenkomen, zoals de Distelvlinder b.v.

Waarschijnlijk vliegen ze letterlijk 'zoals de wind waait, waait mijn jasje' met de wind mee en zien wel waar ze terecht komen. Dit lijkt zinloos, maar hierdoor zijn ze wel in staat om nieuwe gebieden te koloniseren, en dat is ook een manier om als soort te overleven.

Als soort te overleven, dat is toch het doel van elk levend wezen!

Voorbeelden van enige bekende trekvlinders in Nederland:

- atalanta
- distelvlinder
- luzernevlinders
- diverse pijlstaarten
- doodshoofdvlinder
- kolibrievlinder
- gamma-uil

Bron Wikipedia

De vlinderstichting

Libellen in tuinen in 2011

Jan Goedbloed

Eigenlijk waren de verwachtingen (althans de mijne) hooggespannen voor wat betreft het aantal libellenwaarnemingen én - soorten, waargenomen in 2011 in de tuinen van de leden van de Vlinder- en Libellenwerkgroep, want het

voorgaande jaar leek toch wel minimaal te zijn geweest. Maar zie, het kan altijd nog minder.

Van de 37 ontvangen telformulieren waren er 15 waarbij ook libellen vermeld zijn. Voor de verdeling over de provincie zie het kaartje, waarbij twee tuinen (van Cobie Dekker en Marlies Jongejan) in hetzelfde kilometerhok 038-415 te Nieuw-Haamstede gelegen zijn. Het aantal van 15 tuinen met libellen is beduidend minder dan in 2010, waarbij de achteruitgang in deelname verdeeld is over alle delen van Zeeland behalve Schouwen, dat steeg van 3 naar 4 deelnemende tuinlibellentellers.

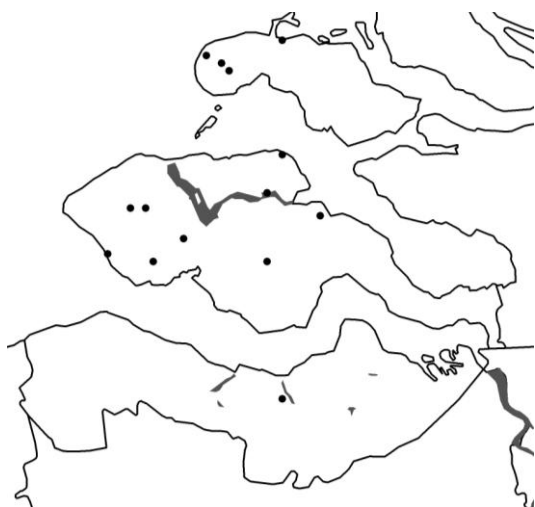
Regionale verspreiding libellentuinen in Zeeland in 2011 en vergelijking met 2010

		2010	2011	
Aantal tuinen:	Zeeland totaal	21	15	-
	Schouwen	3	4	+
	Walcheren	9	5	-
	Bevelanden	6	4	-
	Zeeuws-Vlaanderen	2	1	-
Totaal aantal soorten		18	17	±
Totaal aantal exemplaren		2594	2081	-
Gemiddeld aantal exemplaren		123,5	138,7	+

Uit de, wat ik maar gemakshalve noem, Zeeuwse libellentuinen zijn 459 waarnemingen ontvangen, waarbij 2081 libellen van 17 soorten zijn gemeld.

Dat is gemiddeld 138,7 libel per tuin. Vergelijking met 2010 levert een duidelijke vermindering in aantal exemplaren op, maar een hoger gemiddeld aantal per tuin. Dit komt vooral omdat er in 2011 minder libellenarme tuinen meededen.

Verder is de achteruitgang in aantal soorten opvallend: 20 in 2009, 18 in 2010 en 17 in 2011. Dat wijt ik aan het toeval, want het verschil zit hem vooral in enkele in Zeeland behoorlijk weinig voorkomende soorten.

Meetpunten per 1x1 km in 2011

Waargenomen aantal exemplaren, aantal soorten en aantal waarnemingen in Zeeuwse libellentuinen in 2011

		Aantal weken geteld	Aantal waarnemingen*	Aantal soorten	Aantal exemplaren
Jan Goedbloed	Dishoek	29	146	15	1398
Jeanette Lukasse	Wilhelminadorp	27	74	8	232
Angelique Belfroid	Gapinge	21	47	7	141
Henny Ravesteijn	Burgh-Haamstede	25	79	11	107
Anton Baaijens	Oost-Souburg	14	29	7	91
Marielle Berkenbos	Grijpskerke	13	20	6	28
Adrie Karman	Colijnsplaat	14	17	5	27
Jan van Belzen	Arnhemuiden	9	9	2	17
Cobie Dekker	Nieuw-Haamstede	11	13	3	14
R. de Fouw	Terneuzen	5	7	4	8
J. Bootsma	Scharendijke	6	6	3	6
Marlies Jongejan	Nieuw-Haamstede	2	5	5	5
Elly Geelhoed	Kortgene	3	3	2	3
J.P. van Waveren	Burgh-Haamstede	2	2	1	2
P.J.J. Alblas	Heinkenszand	2	2	1	2

*Met het aantal waarnemingen in de tabel wordt bedoeld het aantal hokjes op het formulier waarin getallen zijn geschreven, met andere woorden: als er in een week 3 verschillende soorten zijn gezien, zijn dat 3 waarnemingen.

De tuin met het grootste aantal libellen èn het grootste aantal soorten is wederom mijn tuin in Dishoek, wat betekent dat ik een mooie grote vijver in de tuin heb op een hele goede locatie. Gelukkig bestaat er onder de leden van de werkgroep nauwelijks competitiedrang, want anders zou er voor de andere deelnemers weinig plezier meer aan het insturen van het tuinformulier te behalen zijn. Ik ga dan ook niet dieper in op wie veel en wie weinig soorten heeft gezien.

Als we een vergelijking maken tussen 2010 en 2011 in het voorkomen in tuinen, is het natuurlijk logisch dat, doordat er in minder tuinen is geteld, de meeste soorten in de min staan. Des te opmerkelijker is het dat enkele soorten in 2011 toch in meer tuinen zijn gezien dan in 2010. En dat andere soorten in grotere aantallen zijn gezien. Je zou verwachten dat het dezelfde soorten zijn die én in groter aantal én in meer tuinen zijn gezien, maar het blijken juist verschillende soorten te zijn. In onderstaande tabel is een overzicht gegeven van het voorkomen van libellen in tuinen. Verderop staat een tabel met het overzicht van het totale aantal waargenomen libellen.

Voorkomen van elke soort in aantal tuinen

	2010	2011	2010/11
Vuurjuffer	13	11	-
Lantaarntje	13	11	-
Paardenbijter	12	6	--
Bruinrode heidelibel	11	6	--
Azuurwaterjuffer	9	6	-
Viervlek	4	6	+
Blauwe glazenmaker	9	5	-
Platbuik	8	5	-
Grote keizerlibel	7	5	-
Bloedrode heidelibel	1	5	++
Houtpantserjuffer	6	3	-
Watersnuffel	3	3	o
Gewone oeverlibel	2	2	o
Koraaljuffer	1	1	o
Kleine roodoogjuffer	1	1	o
Steenrode heidelibel	4	1	--
Glassnijder	0	1	+
Gewone pantserjuffer	1	0	-
Zuidelijke glazenmaker	1	0	-
totaal	21	15	

Uit beide tabellen kan het volgende worden geconcludeerd:

- Van de Azuurwaterjuffer, de Vuurjuffer en de Grote keizerlibel zijn er meer gezien in 2011, maar dus in minder tuinen. Het zijn algemene soorten die het blijkbaar in 2011 iets beter deden.
- De eveneens algemene soorten Bruinrode heidelibel, Paardenbijter, Blauwe glazenmaker en Platbuik zijn zowel in aanzienlijk minder tuinen gezien, als in kleinere aantallen.
- De Koraaljuffer komt alleen in mijn vijver voor en zit blijkbaar nog steeds in de lift. Ik moet toch eens gaan kijken bij andere vijvers in de buurt.
- Het aantal waargenomen Lantaarntjes is meer dan gehalveerd.
- De Viervlek is in 6 tegen 4 tuinen gezien, en had ook wat betreft het aantal exemplaren een goed jaar. Dit is één van de weinige soorten die er in 2011 duidelijk positief uitsprongen, d.w.z. dat er meer zijn waargenomen dan in 2010, en zelfs meer dan in 2009. Het aantal in 2010 was wel erg laag, dus kwam deze soort in 2011 weer op een normaal aantal uit.

- Het aantal Houtpantserjuffers is van 2009 naar 2010 verviervoudigd, en vervolgens in 2011 weer gekelderd.
- De Bloedrode heidelibel is in 2011 in 5 tuinen gezien tegen 1 tuin in 2010, en is in aantal tuinen de grootste stijger, terwijl het aantal waarnemingen daalde.
- De schijnbare achteruitgang van de Steenrode heidelibel kan te maken hebben met de moeilijkheidsgraad van de determinatie, met name het onderscheid tussen deze soort en de Bruinrode heidelibel. Dit resultaat zou kunnen betekenen dat de tellers het verschil steeds beter zien, en dus minder Steenrode noteren.
- De Glassnijder is een in Zeeland zeldzame soort die slechts af en toe als zwerver wordt gezien, en deze keer dan toevallig eens in een tuin. Hij zwierde één maal over mijn vijver en vloog direct weer verder.

Waargenomen aantallen in tuinen in periode 2009-2011

	2009	2010	2011	2009/10	2010/11
Azuurwaterjuffer	694	689	730	± -	+
Vuurjuffer	419	429	440	+	+
Koraaljuffer	167	150	242	-	+
Bruinrode heidelibel	369	362	182	± -	-
Lantaarntje	334	348	151	+	--
Grote keizerlibel	76	61	72	-	+
Paardenbijter	93	113	60	+	--
Blauwe glazenmaker	111	94	52	-	-
Viervlek	34	14	47	-	+
Kleine roodoogjuffer	71	69	44	-	-
Houtpantserjuffer	34	152	21	++	--
Bloedrode heidelibel	28	40	17	+	-
Platbuik	35	30	15	-	-
Gewone oeverlibel	3	9	3	+	-
Watersnuffel	11	4	3	-	-
Steenrode heidelibel	106	28	1	--	--
Glassnijder			1		
Gewone pantserjuffer	1	1			
Zuidelijke glazenmaker		1			
Zwervende heidelibel	2				
Bruine winterjuffer	1				

Tengere grasjuffer	1				
totaal	2590	2594	2081	±	-
Aantal soorten	20	18	17	-	-

Bovenstaande conclusies zijn natuurlijk gebaseerd op een behoorlijk smalle basis, namelijk een vergelijking tussen twee jaren. Het wordt zo langzamerhand de moeite waard om het verloop van de aantallen tuinlibellen eens over een langere periode te bekijken, misschien iets voor volgend jaar. Het zou dan wel leuk zijn als de leden aan het eind van dit jaar een heel pak ingevulde tuinformulieren insturen. Ik zie daar naar uit!

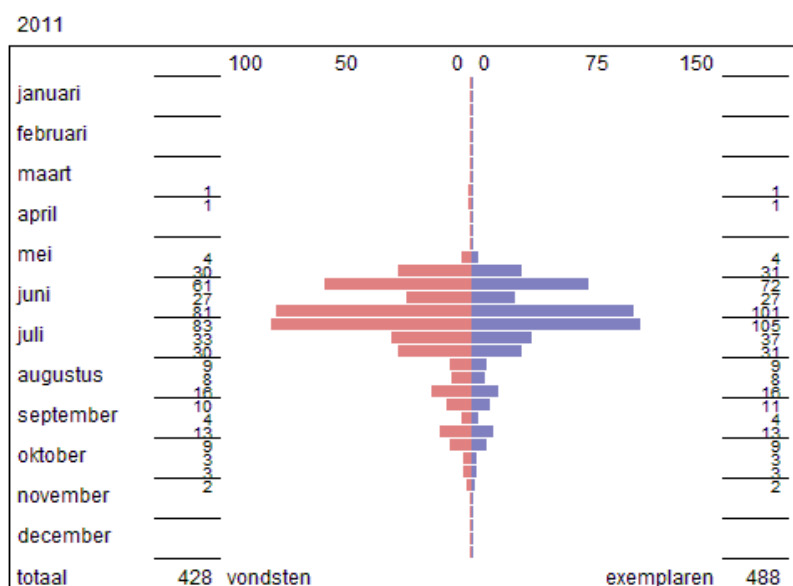
De Kolibrievlinder in Zeeland in 2011

Anton Baaijens

Behalve dagvlinders worden er ook enkele dagactieve nachtvindersoorten op het vlindertuin-waarnemingsformulier genoteerd. De gamma-uil en de sint-jacobsvlinder worden vaak geteld en sommige mensen houden ook de muntvlindertjes bij. Waar iedere vlinderliefhebber natuurlijk op hoopt is de kolibrievlinder. Het is een prachtige verschijning die in onze tuinen van de ene naar de andere bloem schiet, en als een helikopter zwevend voor de bloemen met z'n lange roltong nectar opzuigt. Dat heen en weer vliegen gebeurt vaak razendsnel en is soms nauwelijks te volgen.

De eerste meldingen

De kolibrievlinders overwinteren als imago en kunnen gewoonlijk de vorst in

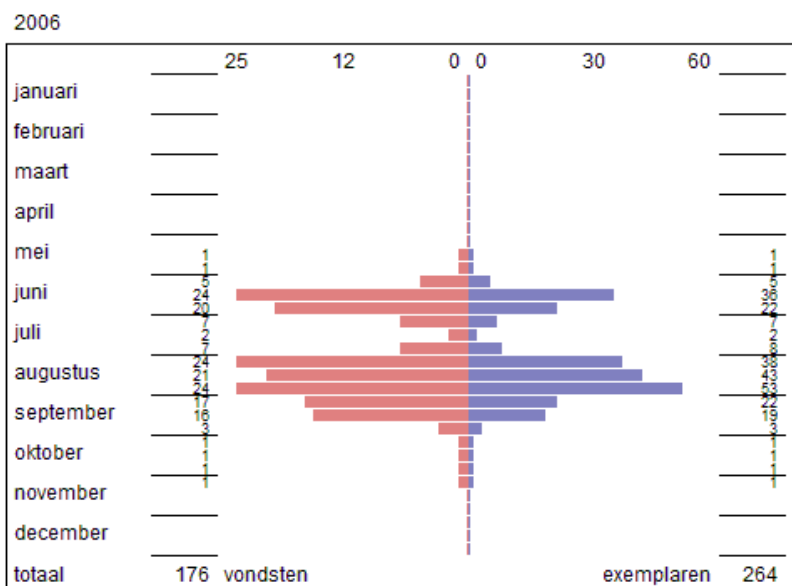
ons land niet overleven, dus moeten jaarlijks vanuit Zuid-Europa naar het noorden trekken. De kolibrievlinder is dus een echte trekvlinder. Toch lukt het schijnbaar een enkeling om in ons land op een beschutte plek te overleven, want er zijn vrijwel ieder jaar wel enkele zeer vroege meldingen. Dat was afgelopen

De ontwikkeling van de rupsen is door het koude en natte zomerweer van 2011 blijkbaar grotendeels mislukt, want het aantal waarnemingen in de rest van het seizoen is aan de magere kant.

jaar ook weer het geval op 24 maart toen de familie Karman in hun tuin in Colijnsplaat de eerste kolibrievlinder voor Zeeland wist te melden. Vervolgens zag Peter Geene op 7 april in Oostkapelle het tweede exemplaar. De echte invasie van trekkers uit het zuiden begon pas vanaf 12 mei toen het derde exemplaar werd gezien in de tuin van de familie Clarijs uit Oostkapelle. Vanaf die dag volgt een stroom met waarnemingen in de warme maanden mei en juni met een piek eind juni/begin juli. Op 27 juni zijn er zelfs meldingen van 4 exemplaren tegelijk in Middelburg (John van Vliet) en Ouwerkerk (Rene van Loo) en meerdere meldingen van 3 en 2 exemplaren tegelijk. Door de langdurige slecht weer periode in de zomermaanden gaat het aantal kolibrievlinderwaarnemingen drastisch omlaag. Toch worden er tot half oktober vrijwel dagelijks kolibrievlinders gezien. De laatste kolibrievlinder werd op 3 november gezien door Rene van Loo bij de Ouwerkerkse kreken. De vraag is of die late vlinders hier blijven of (deels) nog terug keren naar het zuiden. Ze moeten hier dan wel een vorstvrije plek zien te vinden om te overleven. De beste plekken

De afgelopen 10 jaar was de kolibrievlinder een gewone verschijning in de Zeeuwse vlindertuinen, vooral 2003 en 2006 waren erg goede jaren. Mede door de toegenomen bekendheid van de populaire waarnemingsite www.waarneming.nl. komen er steeds meer waarnemers en dus ook meer meldingen. We krijgen daardoor vanuit steeds meer kilometerhokken meldingen binnen. Opvallend is dat er een aantal plaatsen in de provincie zijn waar traditioneel veel kolibrievlinders worden gezien. Zo werden in Wissenkerke in totaal 60 vlinders geteld, vrijwel allemaal door Cornellie Jol. In Westkapelle werden 29 vlinders geteld (met name door Floor Arts), in Lamswaarde 33 (Joop de Bakker) en in Nieuw-Haamstede 26 (Marlies Jongejan en Cobie Dekker).

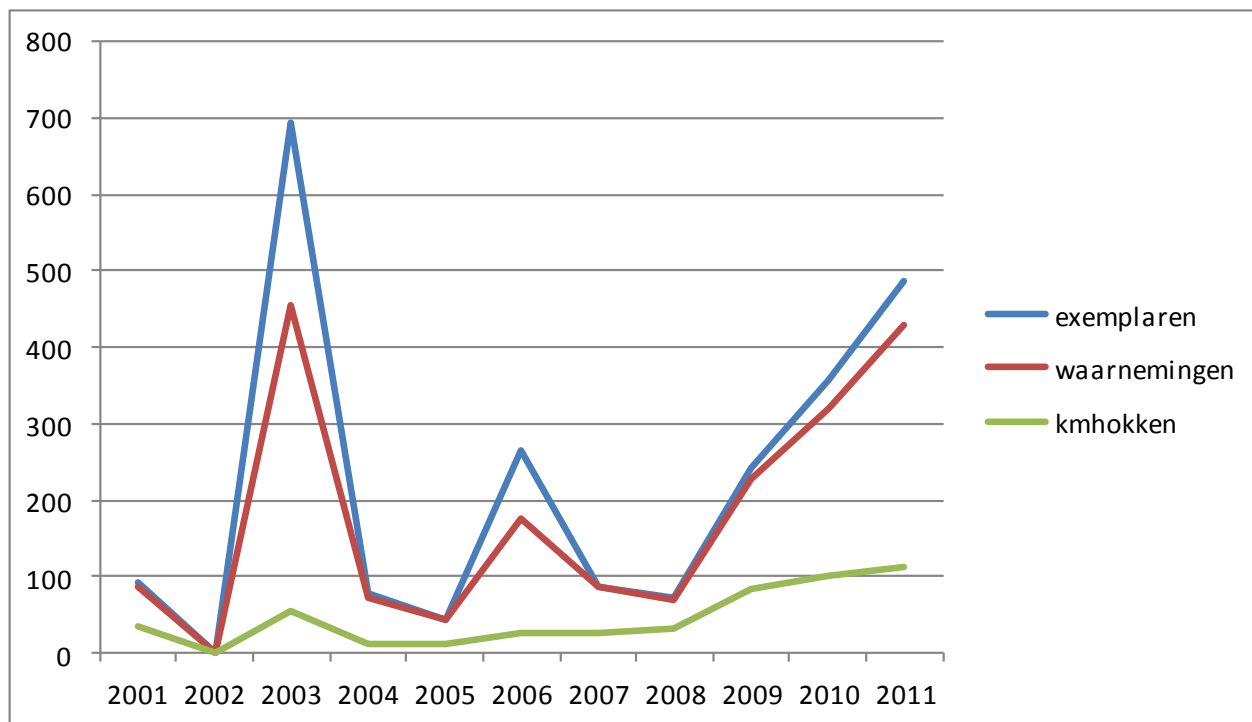
Dat het heel anders kan gaan - dus wanneer het in de zomer goed weer is - zien we aan de grafiek van 2006. In dat jaar werden in augustus veel hogere aantallen gezien dan in juni.

Of het nu de strategische ligging is of het juiste aanbod van nectarplanten?

Misschien is het wel een combinatie van die twee factoren. De laatste factor kunnen we zelf beïnvloeden door de juiste planten in de tuin te zetten. Aanraders voor de kolibrievlinder zijn vlinderstruik (Buddleia), kamperfoelie (Lonicera), Verbena bonariensis, vlambloem (Phlox), zeepkruid (Saponaria) en

niet te vergeten spoorbloem (Centranthus).

Overzicht van kolibriewaarnemingen in Zeeland vanaf 2001

Kolibrievlinder

Foto: Hannie Joziasse

Pepelsot

Gelezen in Etymologisch Woordenboek:

dus: dier dat grote stappen maakt.
stapelgek [volslagen gek] (1648) het eerste lid is
*stapel*² [krekel], vgl. bij Kiliaan **pepelsot** (1599),
van *pepel* [vlinder].
stappans [terstond] (stappans, staphandes, sta-
nhants 1265-1270) van *stap* (vgl. stappan) te

pepel [vlinder] (1301-1400) <lat. *papilio*

Stapelzot.

De vraag is bij mij opgekomen of de verklaring van dit woord ook wellicht gezocht moet worden, niet bij stapel, *stipes*, *fulcrum*, *strues*, maar bij stapel, *cicada*, zoodat het zooveel als ‘krekelzot’ zou beteekenen¹). Vergeleken met pepel-sot, *delirus* (Kil.) en *zoo zot als een piepel, fou à lier* (De Bo) (waarin *pepel* en *piepel*, kapel, *papilio* beduiden), of met *dumm wie ein heupferd* (D. Wtb. 4, II, 1291) klinkt dit niet vreemd of onbegrijpelijk. Voor twee eeuwen is trouwens reeds dezelfde verklaring gegeven; immers ‘*Cicada*, krekel ... sicamb. stapel *hinc* stapel-gek, *homo incondite loquax, stultus*’ leest men in de *Synonymia Latino-Teuton.* (den ‘omgekeerden’ Kiliaan).

bron: Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde. Jaargang 14. E.J. Brill, Leiden 1895

De lepidopterologische betekenis van de Schouwse duin- en vroongronden. Tandvlinders deel 9.

Henk Wagenaar

De negende soort die door Boer Leffef behandeld wordt is: **Notodonta dromedarius**. De Nederlandse naam is: **dromedaris**. Boer Leffef schreef: "Gewoon".

Tot zover de zeer summiere beschrijving door Boer Leffef van deze soort.

Kenmerken

De dromedaris is een nachtvlinder die (redelijk) goed te herkennen is. Op de donkere grijsbruine voorvleugels zijn roodbruine of roestbruine vegen te zien

bij de vleugelwortel en bij de achterrand van de vleugel. Vlak bij de achterrand is een gebroken roodbruine dwarsband te zien, waarin vaak wat geel aanwezig is. De middenstip is vaag en heeft meestal een roodbruine kern. Opvallend is ook de lichte geelachtige vlek aan de voorrand van de vleugelwortel. De kleur van de vlinder kan enigszins variëren. Er worden vaak donkere, bijna zwarte

exemplaren aangetroffen met weinig roodbruin. De lengte van de voorvleugels bedraagt 18 tot 24 mm. De spanwijdte komt daarmee uit op zo'n 35-40 mm. Het mannetje en het vrouwtje hebben verschillende antennes.

De *waardplant* is berk, zwarte els, hazelaar en eik.

Levenscyclus, vliegtijd en gedrag

De soort vliegt van half april tot eind augustus in twee generaties. De vlinders komen op licht.

De eieren worden in mei en augustus afzonderlijk of in paren op de bovenkant van de bladeren afgezet.

De rups varieert in kleur van geelachtig-groen tot grijsachtig-groen of roodachtig-bruin. De segmenten 4-7 en 11 hebben puntige bulten op de rugzijde. Over de rug loopt een gebroken, purperachtig-bruine lengteband, die naar de kop breder wordt en naar de staart verbleekt. Onder de ademhalingsopeningen is een rij purperachtig-bruine vlekjes te zien. De kop van de rups is lichtgroen of bruin met zwartachtig-bruine vlekjes.

De rups kan 35 mm. lang worden. Deze is aan te treffen in de periode juni-juli en september-oktober.

Eind juli en in de herfst vindt de verpopping plaats.

De soort overwintert als pop in een losse cocon in de grond. Vanaf half april kunnen de eerste vlinders worden waargenomen.

Voorkomen

De dromedaris is een gewone soort die verspreid over het hele land voorkomt. De soort wordt aangetroffen in loofbossen, heidegebieden, parken, struwelen, rivieroeveren en soms tuinen.

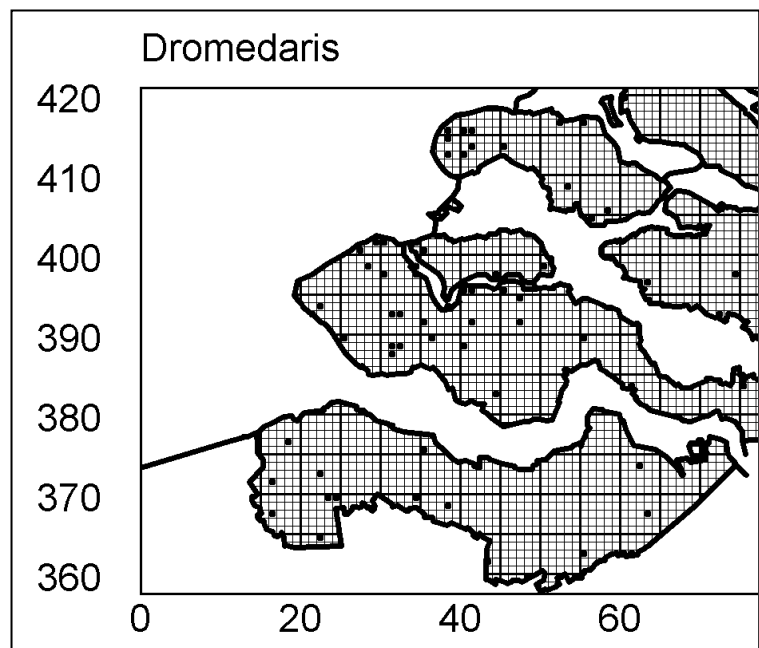
Voorkomen in Zeeland

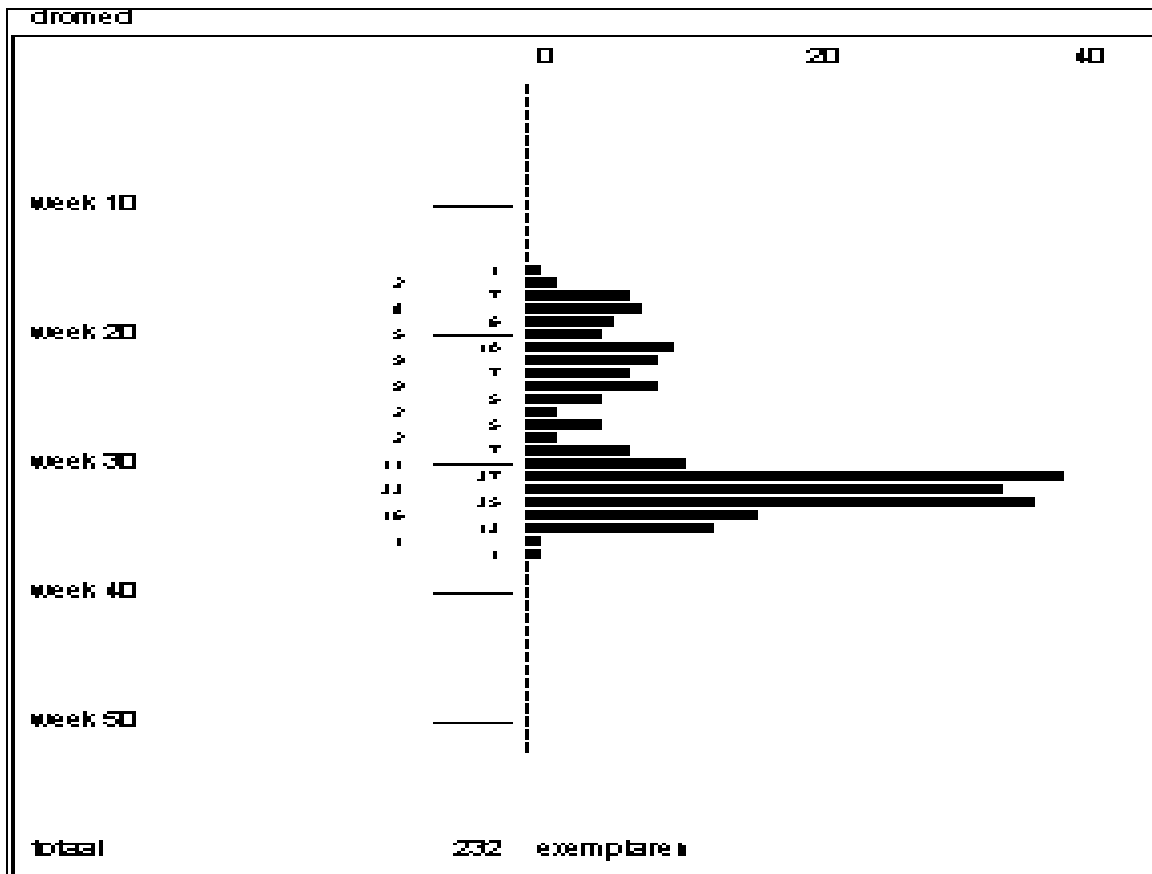
De dromedaris komt in Zeeland in geringe aantallen voor. In 2011 werden 49 exemplaren doorgegeven aan onze nachtvlindercoördinator (31 waarnemingen). In 2010 werden maar 38 exemplaren geteld in Zeeland (34 waarnemingen). Alleen van Neeltje Jans zijn geen waarnemingen bekend, verder komt de soort verspreid over de hele provincie voor

Vanaf 1993 is de dromedaris in 71 kilometerhokken in Zeeland waargenomen. Het betreft 179 vindplaatsen en 232 exemplaren

Aan de vliegtijdengrafiek hieronder is duidelijk te zien dat in week 31-32-33 de meeste exemplaren vliegen.

Dat komt ongeveer overeen met de eerste 3 weken van augustus. De vlinders die dan gezien worden behoren tot de 2^e generatie. De 1^e generatie heeft een piek rond week 21, 22 en 24. Dat betreffen de laatste 2 weken van mei en de 2^e week van juni.

Mocht iemand aanvullingen of interessante dingen hebben over deze soort, laat het me dan weten, dan komt dat volgende keer terug.

Geraadpleegde bronnen:

De lepidopterologische betekenis van de Schouwse duin- en vroongronden, W.J.Boer Leffef, 1977. Uitgave van Rijksinstituut voor Natuurbeheer, Leersum 1980.

Nachtvlinders, veldgids met alle in Nederland en België voorkomende soorten; Waring, P. en Townsend, M.

Nachtvlinders in Zeeland jaarverslag 2010 en 2011; Baaijens, A.M. en Joesse, R.

Rupsen van Europese dag- en nachtvlinders; Carter, D.J. en Hargreaves, B.

www.vlindernet.nl

Activiteiten programma 2012

Door weers- of andere omstandigheden kan het voorkomen dat een activiteit niet door kan gaan. Neem daarom altijd vooraf contact op met Henny Waanders (0113 270 436) of Henk Wagenaar (0113 343 987) of kijk regelmatig op onze website, www.vlinlibzeeland.nl/Activiteiten.

Woensdag 21 maart 2012 zal Annemiek van de Velde (entomoloog) een presentatie houden over "overlevingsstrategieën van insecten".

De avond begint om 19:45 uur met de Algemene Leden Vergadering. Locatie: Hotel/Restaurant GreenWhite, Buitenplaats Ipenoord, Noordweg 43 te Oostkapelle.

Zaterdag 12 mei 2012, zal er een excursie naar de vronlanden en duinen van Valkenisse/Dishoek worden gehouden, van 15:00 tot 18:00 uur, gevolgd door een barbecue in de tuin van Jan Goedbloed.

Het is wel noodzakelijk om zich minimaal twee weken van tevoren bij Jan aan te melden (0118 593 096).

Adres: Sardijngeullaan 12, Koudekerke.

Woensdag 16 mei 2012 zal er een werkgroepbijeenkomst worden gehouden waarbij Gerard Geuze dia's zal laten zien over orchideeën.

De avond begint om 19:45 uur met een korte vergadering.

Locatie: Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden, Kattendijksedijk 23 te Goes.

Zaterdag 2 juni 2012, een middagexcursie naar de Kop van Schouwen.

Onder leiding van boswachter Piet de Keuning van Staatsbosbeheer maken we een wandeling door het gebied en verwachten daar de speciale duinsoorten te zien. Start om 13:30 uur op het parkeerterrein aan de Adriaan Van Der Weideweg, vanuit deze locatie kunnen we dan kijken waar we naar toe rijden.

Zaterdag 7 juli, een middagexcursie in het Poelbos nabij Goes. We gaan op zoek naar o.a. de zeldzame Vuurlibel. Start om 13:30 uur op het parkeerterrein aan de Theuniswegeling te 's-Heer-Hendrikskinderen.

Zaterdag 25 augustus 2012 gaan we naar de Kalmthoutse hei in België.

De tijd en locatie is nog niet bekend, maar er valt daar altijd veel moois te zien. Kijk tegen die tijd op onze website voor de laatste informatie of bel met de bovengenoemde personen.

Woensdag 26 september 2012 zal Joop de Bakker, een presentatie houden met de titel, "25 jaar op de bres voor Zeeuwse vlinders en libellen". De avond begint om 19:45 uur met een korte vergadering. Locatie: Hollandse Hoeve, Mec de Bevelanden, Kattendijksedijk 23 te Goes.

Woensdag 21 november 2012, werkgroepbijeenkomst.

Overige informatie in het volgende nummer en op de website.

Redactieadres: Henny Waanders
Donkerstraat 42, 4463 VW Goes

